

Qəzetimizin ötən sayında keçən əsrin 50-ci illərində M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının səhnələşdirdiyi "Otello" tamaşası haqqında "Pravda Vostoka" qəzetində çap olunmuş məqaləni dərc etmişdik. Yazıda Az.SSR-nin xalq artistləri Ələkbərov, Barat Şəkinskaya, Rza Əfqanlı kimi ölməz sənətkarların rolları təhlil edilirdi. Bir daha qeyd edək ki, Azərbaycan teatrının perspektivləri haqqında danışıq, şübhəsiz, onun keçdiyi tarixi təcrübəni daha dərinlən öyrənmək, təhlil etmək və qiymətləndirmək lazım gəlir. Bu səbəbdən, tanınmış jurnalist Fazil Rəhmanzadənin Azərbaycan teatrının tarixi inkişaf mərhələləri ilə bağlı ən müxtəlif materialları arxivləşdirməsi nəticədə, faydalı fəaliyyət kimi qiymətləndirilməlidir. ADDT-nin səhnələşdirdiyi tarixi, əlamətdar "Otello" tamaşası haqqında 1949-cu ildə Y.Kreçetovanın "Vişka" qəzetində dərc olunmuş "Otello" Azərbaycan səhnəsində" məqaləsini çevirərək diqqətinizə təqdim edirik.

Y. KREÇETOVA
"Vişka" qəzeti
12 may, 1949-cu il

Şekspirin pyesləri təkcə SSRİ xalqları arasında iyirmi yeddi dillə tərcümə edilib. Onun əsərləri əsasında hazırlanan tamaşalar hər dəfə teatrımızın həyatında əhəmiyyətli hadisəyə çevrilir. Əzizbəyov adına Azərbaycan Dram Teatrının səhnəsində oynanılan "Otello" tamaşası da Bakı tamaşaçıları tərəfindən böyük maraqla qarşılanır. Aşiq olmuş venesiyalı mavr – Otello ona vurulmuş xoşbəxt Dezdemonanı atası evindən qandolda qaçırdığı ilk səhnədən tutmuş, faciəvi sonluğa qədər, bütün tamaşa son dərəcə maraqla izlənilir.

Tamaşanın rejissoru, Stalin mükafatı laureatı A.İskəndərov pyesi düzgün şərh etmiş, kollektivlə birgə həqiqi mənada realistlik, canlı təsirli gerçəklikləri və idrak tərzinin özünəməxsusluğu ilə seçilən gözəl bir tamaşa ərsəyə gətirmişdir.

Otello faciəsinin şərhini ilə bağlı həmişəki "qısqanclıq" problemini teatr arxa plana keçirib. Otello ilə Yaqonun münasibətini rejissor iki ziddiyyətli dünyagörüşünün – həyata nikbin münasibət bəsləyən, insanlara inanan, ləkəsiz Otello ilə riyakar, ədəbsiz, öz məqsədinə çatmaq üçün cinayət törətməkdən belə çəkinməyən Yaqonun qarşıdurması kimi təqdim edir.

Baş rolun ifaçısı Ə.Ələkbərovun oyununu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Onun ifası tamaşanın uğurunu şərtləndirir.

"Otello öz təbiəti etibarilə qısqanc deyil, əksinə, sadələşmiş və tez inanan adamdır" - Puşkinin bu maraqlı ifadəsi Ələkbərovun yaratdığı obrazı çox gözəl xarakterizə edir. Onun Otello-su alicənab, mərd, ürəyiaçıq, sadədil insandır. Ona görə də, inamı sarsılan, ruhu sızlayan Otellonun başına gələn daha faciəvi təsir bağışlayır. Dezdemonna ilə bağlı Yaqonun qəlbinə şübhə toxumu saldıqdan sonra Otello özünə yer tapmır, bütün hissələri təlätümə gəlir. Otello kimi obrazların üzərində illərlə işləmək lazım gəlir və Ələkbərov doğru yoldadır, bu rola yeni-yeni çalarlar qazandırmıq, onu daha da təkmilləşdirmək üçün böyük imkanları var.

Teatr Yaqonun şablon obrazını yaratmaq əhəmiyyətini də yeniləyib. Rza Əfqanlının ifasında Yaqo ağıllı, zirək adam təsiri bağışlayır. O, məharətlə, qətiyyətlə fitnə toru hörür, daha yüksək mövqeyə yiyələnmək istəyir. O, asanlıqla insanların qılığına girir, onların etibarını qazanır, özünü "vicdanlı, təmiz" adam kimi qələmə verir, insan ehtiraslarından və qüsurlarından bacarıqla istifadə edir.

Dezdemonna - Barat Şəkinskayanın ifası çox səmimi, təsirli alınıb. Dördüncü pərdədə, faciəvi hadisələrin baş verəcəyini hiss edən Dezdemonanın qəlb çırpıntıları xüsusilə yaxşı ifadə olunub. Tamaşaçı, istəməz, Dezdemonanın halına

kübar cəmiyyətin yetişdirdiyi yüngülməz cavablar yox, yeni şəraitə təmsil edən, mənəvi baxımdan Otello ilə Dezdemonna yaxın olan şərfli döyüşçüdür. Emiliya obrazı üçün kifayət qədər real, canlı boyalar tapa bilməyən Fatma Kadrinin ifası tamaşanın ümumi planına uyğun gəlir. Rodriqo və Byanka rollarının təkmilləşdirilməsi və tamaşanın ayrı-ayrı səhnələrinin zənginləşdirilməsi üçün teatr xeyli iş görməlidir.

Stalin mükafatı laureatı Qara Qarayevin musiqisi, "Gözəl söyüd" mahnısı tamaşanın ümumi ruhu ilə üzvi bağlılıq təşkil edir. Tamaşanın tərtibatı, üslubu, kostyumların seçimi (rəssamlar - N.Fətullayev və B.Əfqanlı) ilə bağlı ayrıca danışmaq lazımdır – burada da xüsusi zövq duyulur, yüksək sənətkarlıq hiss olunur.

Şübhə yoxdur ki, "Otello" tamaşası teatrın qızıl fonduna daxil olacaq və repertuara qalacaq, çünki rejissorla kollektiv əsas məqsədə çatmışlar – onlar böyük dramaturqun xəlqiliyini, əsərindəki humanizmi, insan təbiətindəki gözəlliyin tənənəsinə inam hissini tamaşaçılara çatdırmağa nail olmuşlar. Nəticə etibarilə isə, bu ölməz faciənin həmişəyaşar obrazları artıq tamaşaçıların yaddaşına həkk olunub.

Tərcümə edən:
Etimad BAŞKEÇİD

"Otello" Azərbaycan səhnəsində

Qürbətdəki narahat ruh

Nəriman
ƏBDÜLRƏHMANLI

○ Bu isti yay günündə qəfildən Vəliəhd Vəliyevi xatırladım...

Uzaq Amerikada Haqqa qovuşmadığından az qala bir il ötür. Yəqin, bu dünyaya qürbətdə vidalaşacağı heç özünün də ağına gəlməzdi. Amma olan oldu, mədəniyyətimiz bir sənətçisini də vaxtsız itirdi...

Onu xatırlamaq üçün təxminən 35 il əvvələ qayıdım...

Bakı Dövlət Universitetini bitirəndən sonra təyinatla Daşkəsən rayonuna göndərilmişdim. Vəliəhd də həmin rayonun Əmirvar kəndində doğulmuş, Ümumittifaq Dövlət Kinematografiya İnstitutunun aktyorluq fakültəsini, məşhur rejissor-aktyor, SSRİ Xalq artisti Yevgeni Matveyevin emalatxanasını bir neçə il idi ki, bitirmişdi. 1982-ci ildə rejissorlar Elxan Qasımov və Yefim Abramov yazıçı Əhmədəğa Muğanlının ssenarisində "Çobanbayatı" filmi çəkmək üçün Daşkəsənə gəlmişdilər. Vəliəhd də həmin ekran əsərində əsas rollardan birini oynayırdı. Quruluşçu operator Zaur Məhərrəmovun lentə aldığı filmə Xalq artistləri Ələddin Abbasov, Əlabbas Qədirov, Şahmar Ələkbərov, o zaman hələ cavan olan Rasim Balayev, daha da gənc aktyorlar Fəxrəddin Manafov, Firəngiz Mütəllibova... çəkildilər.

Vəliəhdə tanışlığımız orada baş tutdu. Daşkəsəndə doğulduğuna görə, demək olar, "qonaqlar"ın bütün məsuliyyətini öz üzərinə götürmüşdü. Çox səmimi, deyib-gülməyi, zarafatı, xudmani məclisləri sevən insan idi. Filmin ikinci operatoru Nizami Abbasla çox yaxın olduğumuzdan onunla da tez dostlaşdıq. Az qala çəkilişdən kənar bütün vaxtımızı bir yerdə keçirirdik.

O vaxt Vəliəhd "Anlamaq istəyirəm" filmindəki roluyla böyük ekranda ilk addımını atmışdı. Sonra "Papaq", "Qara gölün cəngəvərləri", "Əzablı yollar", "İliq dənizdə buz parçası", "İşarəni dənizdən gözləyin", "Qanlı zəmi", "Qorxma, mən sənənləyəm", "Özgə həyat", "Şeytan göz qabağında", "Ölsəm, bağışla" lentlərində ikincidərəcəli və epizodik rolları ifa elədi.

1990-cı illərin əvvəllərində artıq mən də kinostudiyada işləyirdim, "Yaddaş" studiyasında redaktor-ssenariçi idim. Onda Vəliəhd kinoprodüserliyə başlamış, müstəqil "PAKT" kinostudiyasını yaratmışdı. Böyük arzuları və planları vardı.

İlk işlərindən biri İranın "Lələfilm" kinostudiyası ilə birgə ekran əsərinin lentə alınması idi. Film üçün "Divlər zindanı" adlı ssenari yazmağı da gənclərə etibar elədi. Ssenarini yazıçı Yaşarla (mərhum qələm dostumuz Eyvaz Əlləzoğlunun iştirakı ilə) çox qısa müddətdə - 15 günə yazdıq. Sonra Cəmsid Əmirovun "Qara Volqa" əsərinin motivləri üzrə ssenari yazmaq mənim qismətim düşdü. Film 1993-cü ildə çəkildi. Vəliəhd özü də həmin ekran əsərində, eyni vaxtda "Pəncərə", "Şahid qız", "Yapon və yaponiyalı" lentlərində epizodik və ikincidərəcəli rolları ifa elədi. Amma ona elə gəlirdi ki, kiçik rollarla yaradıcılıq potensialını tam gerçəkləşdirə bilmir. Yəqin, buna görə də sənətdən get-gedə uzaqlaşdı.

Həmin vaxt Vəliəhdin oğlu ABŞ-da təhsil alırdı, səhv eləmirəmsə, 1992-ci ildə onun yanına getdi, qayıdandan sonra qəti qərara gəldi ki, köçüb gedəcək. Çox dilə tutduq, amma fikrindən dönmədi. Aradan keçən təxminən 15 il ərzində cəmi bir dəfə görüşə bilmişdik, hərdən əlaqə saxlayırdıq. Həyatından razı idi.

Amma, təəssüf ki, onu sənətçi kimi itirdik... Sənətə böyük arzularla gəlmiş Vəliəhd Vəliyevdən indi bizlərə qalan yalnız xatirələr, bir də çəkildiyi filmlərdir...